



NARZĘDZIOWNIK GDAŃSKICH PARTYCYPACJI

luty 2024

Gdańsk, 2024



Pod redakcją: dr Justyna Wieczerzak

Opracowanie: praca zbiorowa

Koordynatorka projektu: arch. Martyna Nagórska

Zdjęcia: pexels.com

Opracowanie graficzne: Adrianna Wałdoch, konsultacje: Klara Mirecka

Skład i łamanie: Adrianna Wałdoch

ISBN 978-83-965899-4-1



PATRONAT HONOROWY
Prezydent
Miasta Gdańska



Projekt „Decydujmy! Zwiększenie wpływu młodych i dorosłych na życie w Gdańsku” finansowany jest przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię z Funduszy EOG i Funduszy Norweskich w ramach Programu Aktywni Obywatele - Fundusz Regionalny.

Spis treści

Wstęp	6
1. Partycypacja w Gdańsku	10
2. Elementy procesu partycypacji	21
3. Wymiar lokalny dialogu	28
4. Do kogo należy partycypacja	31
5. Ku usprawnieniu procesów partycypacyjnych w Gdańsku	39
6. Autorzy	46
7. Bibliografia	



9STOGI PLAZA

1002



Wprowadzenie

Narzędziownik Gdańskich Partycypacji jest częścią projektu “DecydujMY! Zwiększanie wpływu Młodych i Dorosłych na życie w Gdańsku”, którego koordynatorem jest Fundacja RC - Regionalne Centrum Informacji i Wspomagania Organizacji Pozarządowych. Projekt objęty został Honorowym Patronatem Prezydent Miasta Gdańska. Celem projektu jest zwiększenie świadomości i wiedzy wśród mieszkańców i mieszanek Gdańska na temat szerokiej możliwości partycypacji obywatelskiej i korzyści z nich wynikających. Projekt zakłada promowanie procesów partycypacyjnych, które prowadzone są w Gdańsku. Eksperti i miejscy specjaliści przy współudziale aktywnych mieszkańców i mieszanek szukają także nowych rozwiązań włączających innych we współdecydowanie o szeroko rozumianej przestrzeni i polityce miejskiej.

Projekt jest finansowany przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię z Funduszy EOG i Funduszy Norweskich w ramach Programu Aktywni Obywatele - Fundusz Regionalny.

Narzędziownik Gdańskich Partycypacji to publikacja powstała w procesie partycypacyjnym, który obejmował pięć spotkań warsztatowych. Tematyka warsztatów wraz z harmonogramem była następująca:

Zmapowanie procesów partycypacyjnych w mieście. Cechy procesów partycypacyjnych (warunki, czas, dostępność, ryzyka, sprawczość).

18 maja 2023 r.

Podczas warsztatów wskazano działania związane bezpośrednio lub pośrednio z partycypacją (na zasadzie pierwszych skojarzeń). Następnie na bazie stworzonej listy, omówiono działania i ich skuteczność pod kątem założonych kryteriów (warunki, czas, dostępność, ryzyka, sprawczość).



2

Narzędzia i metody do zastosowania w poszczególnych procesach partycypacyjnych — część I.

22 czerwca 2023 r.

Osoby uczestniczące przyjrzały się działaniom partycypacyjnym z punktu widzenia urzędniczek i urzędników, osób inicjujących proces oraz ich uczestniczek i uczestników. Omówiono zasady ogólne prowadzenia partycypacji oraz sposoby zapewnienia autentyczności, sprawczości i szacunku oraz niwelowanie asymetrii w kontakcie urząd-mieszkańcy/mieszkanki.



3

Narzędzia i metody do zastosowania w poszczególnych procesach partycypacyjnych — część II.

21 września 2023 r.

Celem spotkania była próba określenia możliwych, wstępnych propozycji działań, które mogłyby znaleźć się w Narzędziowniku. Zostały one zapisane jako grupy propozycji w zakresie: organizacji procesów w ramach jednostek samorządu terytorialnego (JST), prowadzenia procesu oraz informowania.



4

Strona społeczna w procesach partycypacyjnych.

19 października 2023 r.

Podczas spotkania omówiono co powinno znaleźć się w Narzędziowniku, czyli co obecnie nie jest satysfakcjonujące dla uczestniczących w procesach partycypacyjnych w Gdańsku.



5

Cyfrowa strona partycypacji.

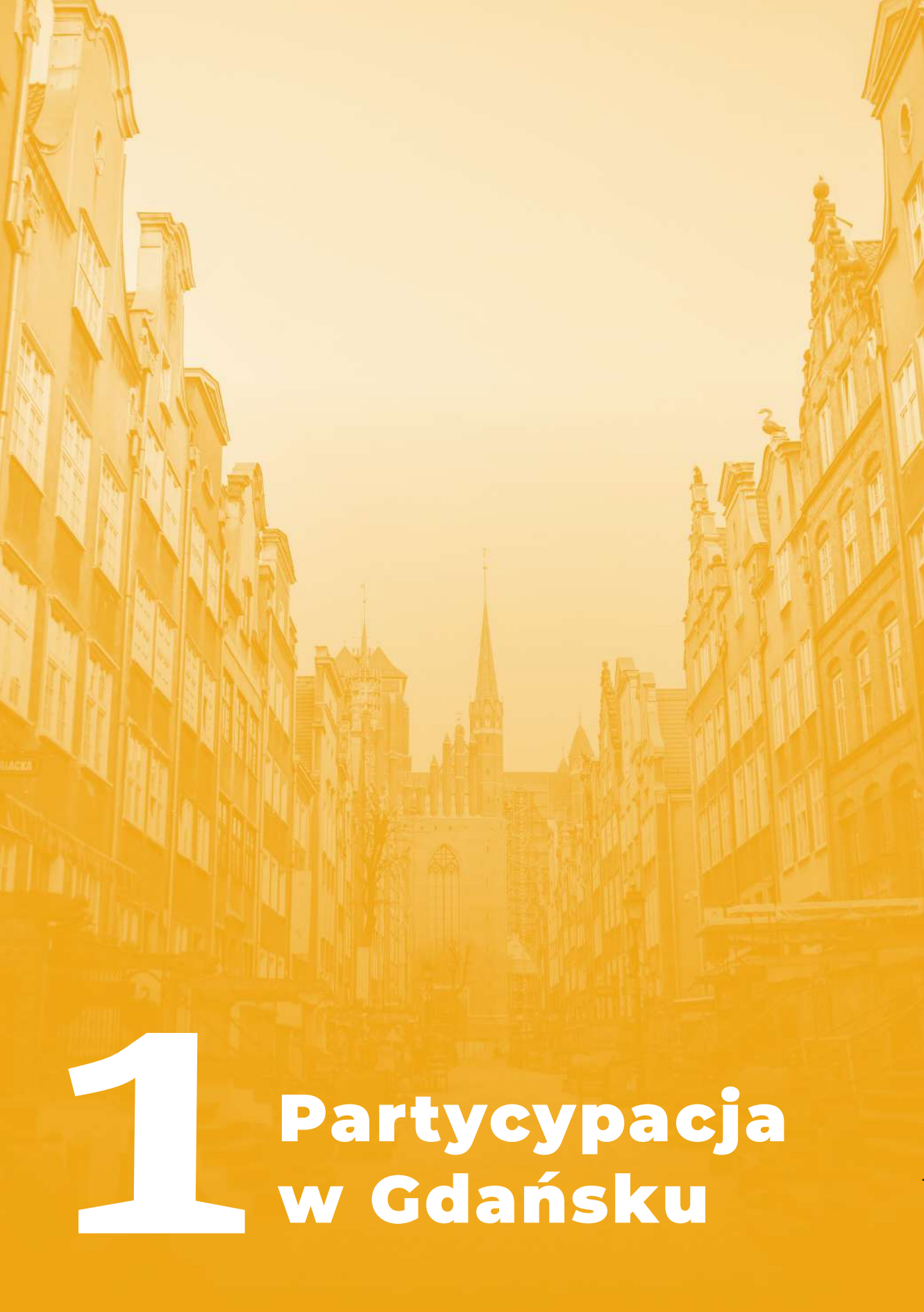
14 grudnia 2023 r.

Spotkanie miało na celu ustalenie propozycji konkretnych narzędzi cyfrowych, które mogłyby zostać wdrożone w ramach pakietu usług cyfrowych dotyczących działań partycypacyjnych w Gdańsku.



W zamkniętej grupie pracującej wspólnie nad Narzędziownikiem znaleźli się: miejscy eksperci/ekspertki i praktycy/praktyczki partycypacji, czyli urzędnicy/urzędniczki i przedstawiciele/przedstawicielki jednostek miejskich (ok. 1/3 uczestników), strona społeczna: mieszkańcy i mieszkanki Gdańska, radne i radni dzielnicowi, przedstawiciele organizacji pozarządowych (ok. 1/3 uczestników), a także eksperci/ekspertki i praktycy/praktyczki partycypacji spoza „miasta”, w tym: przedstawiciele i przedstawicielki środowisk naukowych (Uniwersytet Gdański, Politechnika Gdańska) i branżowych (Towarzystwo Urbanistów Polskich), moderatorzy/moderatororki i facylitatorzy/facylitatororki procesów partycypacyjnych (ok. 1/3 uczestników). W całym procesie wzięło udział łącznie ok. 40 osób wraz z ekspertami zewnętrznymi i obserwatorami, którzy pojawiali się na pojedynczych spotkaniach. Grupa została wyłoniona w wyniku naboru otwartego - dotyczy strony społecznej, mieszkańców i mieszanek Gdańska, a także za zaproszeniem - dotyczy strony miejskiej i eksperckiej.





1

**Partycypacja
w Gdańsku**

Partycypacja to proces złożony z wielu etapów. Proces, który zawiera w sobie wypracowanie kompromisu, wypracowanie kierunków działań, monitoring i - co wielokrotnie nie działa - informację zwrotną o stopniu realizacji/wdrożenia rozwiązania. To sytuacja, w której władza (samorząd, urzędnicy i urzędniczki) spotyka się z mieszkańcami i mieszkankami na tym samym poziomie równości pod względem relacji władzy, poziomu komunikacji, decyzyjności, aby wspólnie wypracować/wynegocjować kierunek działania i dbać o równość do informacji o wdrożeniu.

To również umożliwienie wzięcia udziału mieszkankom i mieszkańcom w podejmowaniu decyzji i działaniach, które są dla nich ważne i mają wpływ na ich życie. To stworzenie przestrzeni do wypowiedzania myśli, pomysłów i idei, które mogą poprawić jakość miejsca zamieszkania. Opiera się zatem na komunikacji pomiędzy dwiema stronami i polega na dialogu, którego celem jest wspomaganie podjęcia decyzji przez osoby za te decyzje odpowiedzialne (władze, samorząd).

W końcu to sposób działania, który buduje społeczeństwo obywatelskie, uczy odpowiedzialności za siebie i przestrzeń, w której wszyscy żyjemy.

Do ważnych wskazówek dotyczących przygotowania i przebiegu konsultacji oraz radzenia sobie z wyzwaniem w ich realizacji należą zasady partycypacji, będące częścią Kodeksu Konsultacji¹:

DOBRA WIARA



każdy ma prawo do wyrażenia swojego zdania i bycia wysłuchanym

POWSZECHNOŚĆ



każdy ma prawo do wzięcia udziału w procesie konsultacji

PRZEJRZYSTOŚĆ



każdy ma dostęp do wiedzy na temat celu, reguł, przebiegu i wyniku procesu konsultacji

RESPONSYWNOŚĆ



każdy ma prawo do odpowiedzi na swoje pytanie

¹KONSULTACJE SPOŁECZNE - JAK SPRAWIĆ BY BYŁY LEPSZE? Propozycja Kodeksu Konsultacji i ścieżka wdrożenia, <https://partycypacjaobywatelska.pl/wp-content/uploads/2014/09/kosnulatcje1.pdf>, dostęp: 29.12.2023 r.

KOORDYNACJA



powinno być jasne, kto jest gospodarzem konsultacji

PRZEWIDYWALNOŚĆ



należy prowadzić konsultacje w zaplanowany sposób, w oparciu o czytelne reguły i możliwie na jak najwcześniejszym etapie

POSZANOWANIE INTERESU OGÓLNEGO



należy w konsultacjach wziąć pod uwagę dobro ogólne a ostateczne decyzje powinny reprezentować interes publiczny, a nie realizować partykularne cele.

Partycypacja może przybrać różne formy, które obejmują różny stopień zaangażowania mieszkańek i mieszkańców. Różne formy komunikacji pomiędzy władzą a obywatelami, biorące pod uwagę stopień zaangażowania społeczności w proces partycypacji, zostały uporządkowane przez Sherry Arnstein². Arnstein nazwała to „drabiną partycypacji”, w której najniżej w hierarchii są procesy najmniej inkluzyjne. Są to, począwszy od najniższego szczebla: etap manipulacji, etap terapii, etap informowania, etap konsultacji, etap zjednywania, etap partnerstwa (współdecydowania), etap delegowania władzy oraz etap kontroli obywatelskiej.

Jeśli myślimy o partycypacji w Gdańsku możemy zauważyć przykłady procesów z wyższych szczebli drabiny partycypacji, w szczególności z etapów:



INFORMOWANIA



WSPÓŁDECYDOWANIA



KONSULTOWANIA



INFORMOWANIE

Polega na wyartykułowaniu już podjętych decyzji. Informować można listownie, na spotkaniach otwartych, stronach internetowych czy mediach społecznościowych. To forma, która nie angażuje mieszkańców i mieszkanki, jest jednak konieczną podstawą innych czynności konsultacyjnych. Im bardziej przejrzyste są działania władz, tym łatwiej są akceptowalne i przygotowują do większego zaangażowania w inne procesy współdecydowania. Przykładem takiego procesu jest działalność portalu gdansk.pl.



WSPÓŁDECYDOWANIE

Zakłada równość wszystkich podmiotów uczestniczących w procesie. Jest to forma najbardziej pożądana w Gdańsku. Uczestnicy i uczestniczki mają część kompetencji i odpowiedzialności co do podejmowanych decyzji i działań. Cechą tych procesów są relacje poziome, kiedy moderator (lub inny prowadzący proces) prowadzi dialog ze wszystkimi podmiotami w równym stopniu jak oni ze sobą, przykładem takiego procesu jest budżet obywatelski.



KONSULTOWANIE

Polega na zapytaniu uczestników i uczestniczki procesu o ich zdanie w sprawie, która ich dotyczy. Mają oni wówczas głos doradczy, stanowią organ opiniotwórczy. Oznacza to, że ich pomysły i uwagi będą rozważone, ale nie ma gwarancji ich wdrożenia. Cechą tych procesów jest relacja góra-dół, może brakować w nim powiązań poziomych (pomiędzy uczestnikami procesu). To częsty sposób na prowadzenie procesów według obowiązujących norm ustawowych, które tylko czasami są rozszerzane. Przykładem tych procesów jest proces konsultacji społecznych podczas sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (mpzp).

Mówiąc o partycypacji, często widzimy proces tzw. „odgórny” - inicjatywa wychodzi od władzy, ale w Gdańsku wielokrotnie działa się inaczej. Na przykład wdrożenie popularnego dziś budżetu obywatelskiego na poziomie całego miasta było pomysłem lokalnych aktywistów i aktywistek oraz radnych dzielnicowych z Wrzeszcza. Pomysł wzorowany był na budżetach partycypacyjnych w Porto Alegre i przeszczepiony na grunt polskich miast po raz pierwszy w 2011 roku w Sopocie.

Podstawowe procesy partycypacyjne obecnie realizowane w Gdańsku można podzielić tematycznie na:

1 Procesy planistyczne

wśród nich konsultacje dokumentów planistycznych (mpzp, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego), konsultacje polityk (Gminny Program Rewitalizacji Miasta Gdańska na lata 2017-2030, Gdańskie Przestrzenie Lokalne, Gdański Standard Ulicy Miejskiej, Gdańska Polityka Wodna, Gdańska Polityka Zieleni i inne), konsultowanie konkretnych projektów (Studium Techniczno-Ekonomiczno-Środowiskowe (STES), warsztaty dotyczące masterplanów, „Park Południowy. Gdańskie Warsztaty Projektowe”, „Długie Ogrody. Przedłużenie Drogi Królewskiej. Gdańskie Warsztaty Projektowe”, warsztaty dotyczące podwórek, itp.);

2 Procesy społeczne

w tym konsultacje strategii rozwoju miasta (Strategia Rozwoju Miasta Gdańsk 2030 Plus), polityk społecznych (program usamodzielnienia pieczy zastępczej, programy zdrowotne i alkoholowe, modele zadłużenia, CSPSE zarządzanie politykami publicznymi, model równego traktowania), usług społecznych (karta młodziżowa, karta do kultury itp.), działania eksperymentalne budowania nowych polityk (INNaczej Gdańskie Innowacje Społeczne), panele obywatelskie, dzielnicowe „okrągłe stoły”, animacje społeczne (dni sąsiada), działania związane z kulturą (Otwarty IKM, działania ECS - Solidarność Codziennie, GAK domy kultury), mikrogranty (Fundusze Gdańskie), działania interwencyjne (punkty informacyjne dla migrantów i migrantek), forum animatorów lokalnych, domy i kluby sąsiedzkie, współpraca w ramach projektów realizowanych z innymi podmiotami zewnętrznymi, np. targowisko w Oliwie z Politechniką Gdańską i Stowarzyszeniem Inicjatywa Miasto;

3 Procesy budżetowe

związane z budżetem obywatelskim (Budżet Obywatelski – projekty ogólnomiejskie i dzielnicowe, Zielony Budżet Obywatelski – projekty ogólnomiejskie i dzielnicowe);

4 Inne procesy administracyjno-społeczne

współpraca z PES (podmiotami ekonomii społecznej), współpraca z Radami Dzielnic (statuty rad dzielnic, konsultacje budżetów, obsługa wyborów, itp.), programy współpracy z NGO (programy współpracy, ewaluacja, konkursy grantowe), prowadzenie kampanii społecznych i profili miejskich, reagowanie na skargi mieszkańców i mieszkanek, współpraca wewnętrzna, międzygminna (w ramach Unii Metropolii Polskich, nieformalna wymiana informacji), badania, w tym cykliczne badania jakości życia mieszkańców i mieszkanek (współpraca z UG), badania opinii mieszkańców i mieszkanek (ok. 100 rocznie) i prowadzenie statystyk, obsługa organów przedstawicielskich (rad dzielnic, Gdańskiej Rady Organizacji Pozarządowych, itp.), współpraca w ramach szkół (szkolne rady rodziców).

Uczestnicy i uczestniczki warsztatów poddali ocenie wybrane procesy partycypacyjne w Gdańsku. Poniżej przedstawiono ich odczucia w stosunku do zadanych kryteriów odnośnie prowadzonych w Gdańsku procesów partycypacji (tablica 1). Najczęściej przywoływany podczas warsztatów był budżet obywatelski, jako proces z największym potencjałem, jednak wymagający reform związanych z transparentnością oceny projektów (obecnie można zapoznać się wyłącznie z oceną negatywną wystawioną przez jednostki miejskie), wdrażaniem (o zmianach w projekcie wie tylko wnioskodawca) oraz z możliwością doprecyzowania przegranego projektu (projekty głosowane w poprzedniej edycji znikają z systemu wraz z jego nową odsłoną). Najlepiej oceniane są projekty oddolne, np. rewolucje podwórkowe na Oruni, lub prowadzone przez podmioty zewnętrzne, np. konsultacje społeczne w sprawie Parku Południowego.

Ocena procesów partycypacji dotyczyła włączenia społecznego, zaangażowania i wdrożonych rozwiązań. Obawę uczestników warsztatów budzi fakt, że zaproponowane przez interesariuszy konsultacji rozwiązania nie zawsze spotykają się z pozytywnym przyjęciem przez decydentów. Zauważono także, że pewnym problemem jest dostępność procesów, w tym dla obcokrajowców. Świetnie sprawdzają się „konsultacje mimochodem”, prowadzone przy okazji popularnych wydarzeń – można wykorzystać obecność wielu osób i okazję do rozmów.

Tablica 1. Ocena wybranych procesów partycypacyjnych w Gdańsku.

Proces	Fakultatywność	Inicjatywa	Prowadzenie	Poziom poczucia sprawczości
Budżet obywatelski	obligatoryjny	oddalona	miasto	średni
Konsultacje miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	obligatoryjny	miejska	miasto	bardzo niskie
Rady Rodziców	obligatoryjny	oddalona	miasto	wysoki
Gdańska Mapa Porządku	fakultatywny	oddalona	miasto	wysoki
Park Południowy	fakultatywny	miejska	podmiot zewnętrzny	średni
Rewolucje podwórkowe na Oruni	fakultatywny	oddalona	podmiot zewnętrzny	wysoki
Panel obywatelski	fakultatywny	miejska	podmiot zewnętrzny	wysoki

Proces wymiany informacji (wymian wiedzy, transparentności, itp.)	Dostępność	Zasięgi dotarcia	Ogólna ocena
na etapie konkursu ok, etap wdrażania — wie tylko wnioskodawca, w kolejnej edycji projekt „znika” i nie można znaleźć na jego temat żadnych informacji	średnia	ogólnomiejski	średnia: proces wymaga reformy
brak odpowiedniego uzasadnienia odrzucenia wniosków i uwag	dobra	ogólnomiejski oraz Rady Dzielnic	raczej negatywna: należy poprawić responsywność
dobry	dobra	lokalny	pozytywna
reakcją jest odpowiedź na przyjęcie zgłoszenia, brak informacji o naprawieniu problemu	średnia	lokalny	pozytywna
dobry	dobra	lokalny	pozytywna
dobry	dobra	lokalny	pozytywna
dobry	dobra	ogólnomiejski	bardzo pozytywna: przyniósł wiele zmian

Procesy partycypacyjne w Gdańsku są bardzo różnorodnie prowadzone. Brakuje spójności i trudno jest rozstrzygnąć, od czego zależy zaangażowanie uczestników. Podczas warsztatów zidentyfikowano szereg problemów, na które warto zwrócić uwagę przy planowaniu nowych procesów, co nie oznacza, że wystąpiły one w równym stopniu przy okazji wszystkich dotychczasowych procesów partycypacyjnych w Gdańsku.

Zakres działań partycypacyjnych jest duży i szeroki, można wyróżnić kilka głównych zależności i relacji władza-mieszkańcy:

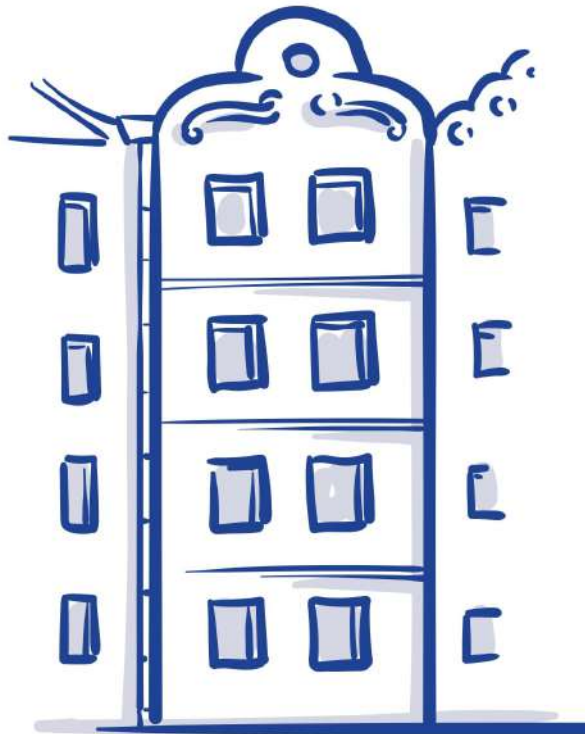
- ➔ Projekty strategiczne (plany, polityki), duże projekty inwestycyjne są konsultowane szeroko, często frekwencja i dotarcie do mieszkańca bywa ograniczone. Z drugiej strony konsultowane i współtworzone dokumenty mają wpływ na życie miasta, jest on oddalony w czasie.
- ➔ Jednocześnie samorząd prowadzi wiele badań socjologicznych (opinie na konkretne tematy, badania jakości życia) pozwalających na wsparcie decyzji przez Prezydentów;
- ➔ Dla wielu mieszkańców formą współdecydowania są projekty BO jednak też problemem jest malejąca frekwencja (jedynie 10% uprawnionych głosuje);
- ➔ Ważnym miejscem pozwalającym na codzienne partycypowanie w życiu dzielnicy są domy sąsiedzkie, w Gdańsku jest ich 27. Inną formą współpracy na forum dzielnicy są rady dzielnic (choć ich skuteczność i sprawczość jest zróżnicowana) czy inicjatywy sąsiedzkie;
- ➔ Istnieje wiele wąskich działań kierowanych do konkretnych grup (NGO);
- ➔ Oprócz tego zdarzają się działania interwencyjne, np. w odpowiedzi na działania aktywistów (np. „Zielona Fala”), działania grup protestu i grup ad-hoc.

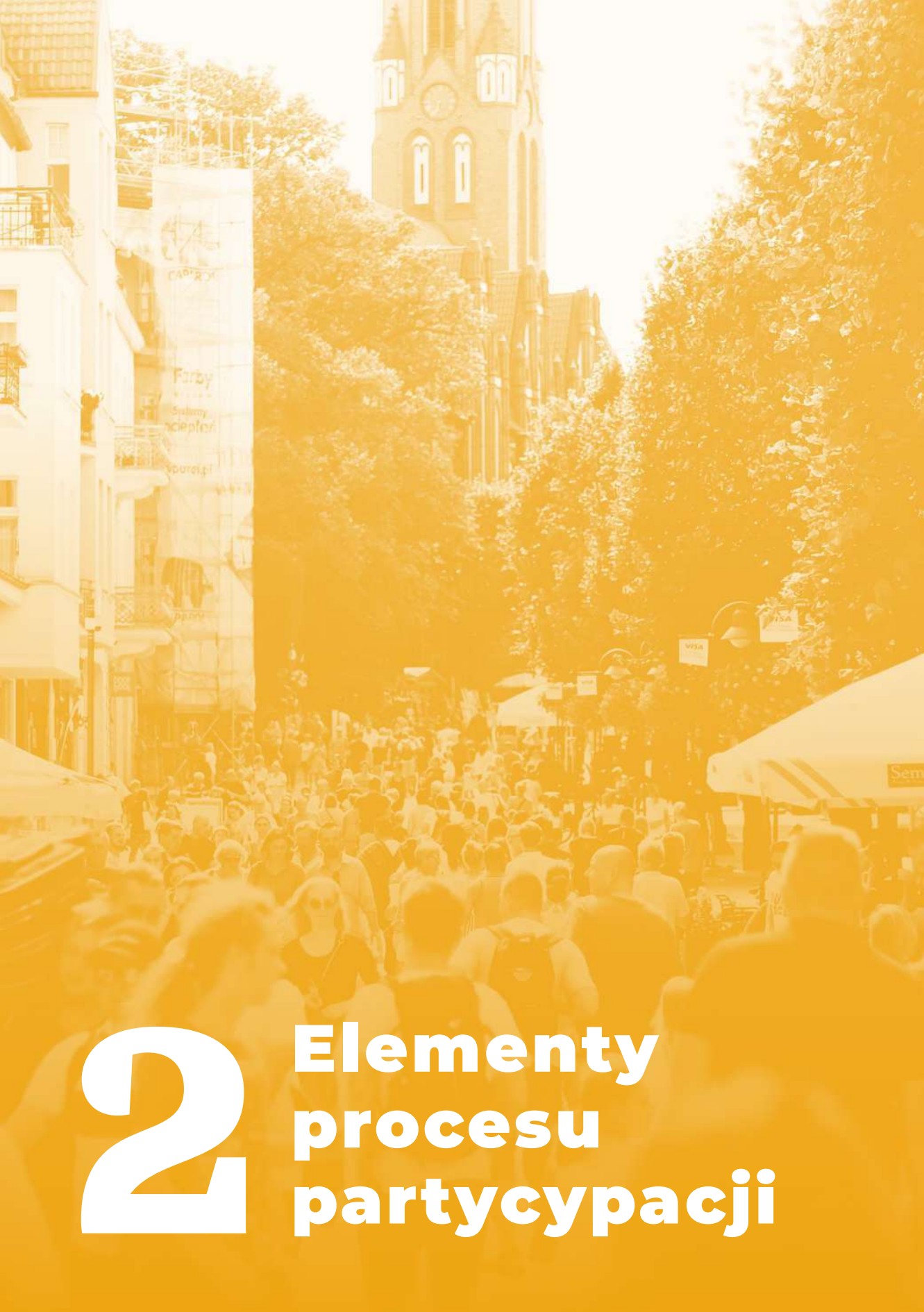
Do głównych wyzwań stojących przed gdańskimi inicjatorami procesów partycypacji, zwłaszcza ze strony urzędu miasta, należą:

- ➔ Brak spójności w komunikowaniu wizji miasta i prowadzeniu komunikacji w procesie partycypacyjnym; brak wyznaczonego miejsca gdzie o takich konsultacjach można się dowiedzieć (zarówno w jaki sposób je zainicjować, jak i zapoznać z aktualnie prowadzonymi);
- ➔ Niska frekwencja i niska reprezentatywność mieszkańców i mieszkank, zwłaszcza w dyskusjach o strategicznych tematach w mieście;
- ➔ Problem z identyfikacją właściwych interesariuszy;
- ➔ Dobór partnerów ze strony miasta, których kompetencje pozwoliłyby na owocne przeprowadzenie procesu;
- ➔ Utrata lub zachwianie zaufania wśród mieszkańców i mieszkank z powodu źle przeprowadzonych lub nieprzeprowadzonych inwestycji, niezadowolenie lub rozczarowanie z powodu niewłaściwego wykonawstwa lub wyboru wykonawców, brak elementu deliberacyjnego, (postrzeganie BO jako bezmyślny plebiscyt, wykluczająca forma głosowania dla niektórych grup, np. osób starszych);
- ➔ Konieczność inwestowania w rady dzielnic, domy sąsiedzkie (problemem jest niewykorzystany potencjał działań lokalnych i sąsiedzkich, które oferują największe poczucie sprawczości i zaangażowania mieszkańcom i mieszkankom);
- ➔ Ważnym aspektem partycypacji nie jest wyłącznie kwestia współdecydowania, ale też poczucie docenienia (kwestie godności i szacunku);
- ➔ Dzielnicowe nierówności w pewnych procesach (np. dostrzega się różną skuteczność działań partycypacyjnych w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji, które są świetnie prowadzone na Biskupiej Górcie, lecz w innych objętych rewitalizacją dzielnicach wydają się mniej skuteczne);

- ➔ Fundamentalne problemy związane z kompetencjami i sprawczością rad funkcjonujących w strukturach samorządu;
- ➔ Trudny język specjalistyczny i silosowość urzędu;
- ➔ Znaczną luką jest brak dotarcia i zaangażowania tymczasowych i nowych mieszkańców i mieszkanki - osób studiujących czy osób z doświadczeniem migracji;
- ➔ Trudne do wykorzystania narzędzie, którym jest *uchwała w sprawie określenia zasad i trybu przeprowadzania konsultacji społecznych z mieszkańcami i mieszkankami miasta Gdańska*.

Główną przyczyną niezadowolenia mieszkańców i mieszkanki Gdańska jest brak responsywności i sprawczości, a także brak docenienia zaangażowania, zwłaszcza reprezentantów rad dzielnic. Uczestnicy i uczestniczki warsztatów zgodnie uznali, że najlepiej prowadzone procesy partycypacji w Gdańsku są te o lokalnym i oddolnym charakterze.





2

Elementy procesu partycypacji

Do najważniejszych etapów procesu partycypacji należą: etap wstępny, organizacja procesu, realizacja procesu oraz feedback i ewaluacja procesu.

ETAP WSTĘPNY

Jaki jest cel procesu?

Trzeba wziąć pod uwagę potrzebę i koszt procesu partycypacji. Zastanowić się, czy warto angażować wysiłek i energię innych osób w konkretny problem. Należy wiedzieć jak wielu osób on dotyczy i co właściwie chcemy osiągnąć. Szczera odpowiedź na to pytanie jest kluczowa w dalszym planowaniu procesu. Do podstawowych błędów partycypacji należy „pozorność”, „fasadowość”, kiedy już na wstępie nie mamy na celu poznania innych rozwiązań, tylko poszukujemy potwierdzenia swoich przekonań. Istotna jest intencja.

Kto mi w tym pomoże?

Dobrym rozwiązaniem jest poszukanie sojuszników swoich idei w lokalnym środowisku. Może to być lokalny lider, który jest w stanie przekonać innych do pomysłu i wciągnie ludzi do procesu. Może to być także aktywista/aktywistka lokalny/a, który ma ten sam cel co Ty i zaangażuje swoją siłę we wsparcie pomysłu. Bardzo pożądanym kierunkiem jest także poszukanie mieszkanki lub mieszkańca, który w wyniku przeprowadzonego procesu stanie się lokalnym liderem lub aktywistą, co na pewno zbuduje trwały potencjał lokalny. Ważne jest to, aby wykonać ten pierwszy krok.

Jak zdobyć zaufanie?

Aby móc komunikować potrzeby procesu trzeba zebrać niezbędne informacje, które go dotyczą. Znać fakty, mieć odpowiednie argumenty, ale jednocześnie być otwartym na słuchanie innych. To bardzo trudne, aby przekonać wątpiących w cel procesu, natomiast trzeba próbować w sposób merytoryczny odpowiadać na wszelkie wątpliwości. Tylko wtedy możemy zdobyć zaufanie innych, choć trzeba mieć na względzie, że pewnie nie da się przekonać wszystkich.

ORGANIZACJA PROCESU

Jak zorganizować proces?

Niezależnie od tego czego dotyczy proces partycypacji musi on być odpowiednio **zorganizowany**. Do najważniejszych pytań, na które należy sobie odpowiedzieć przed rozpoczęciem procesu należą:

- **Jaki jest cel procesu?**
 - ➔ Informowanie?
 - ➔ Konsultowanie?
 - ➔ Współdecydowanie?

Istotne jest już od samego początku postawienie jasno, czego oczekuje się od osób uczestniczących w procesie. Jeśli informacja zostanie odpowiednio wyartykułowana istnieje duża szansa na zmniejszenie konfliktów między grupami odbiorców.

- **Kto weźmie w nim udział?**
 - ➔ Wszyscy, którzy chcą?
 - ➔ Grupa reprezentatywna, czyli jaka?
 - ➔ Czy oczekuję, że uczestnik zawsze będzie obecny na każdym etapie procesu?
 - ➔ Jaka jest nagroda, co osiągniemy?

Istotne jest prowadzenie dialogu w sposób włączający osoby o różnych możliwościach i poziomie edukacyjnym (w zbyt skomplikowanym procesie niektórzy mogą się czuć nieswojo i nie włączyć się). Ważny jest prosty język i proste procedury.

Od początku należy jasno określić zasady procesu, kto będzie w nim uczestniczyć oraz sposób doboru próby. Różnorodność grupy ma decydujący wpływ na wyniki procesu. Należy jednak pamiętać, że nie zawsze warto wybierać drogą metodę doboru osób uczestniczących, czasami wystarczy zwykłe sam zgłoszenie.

To, co często jest podnoszone przez mieszkanki i mieszkańców to potrzeba docenienia wkładu poszczególnych osób w rozwiązanie problemu poddanego konsultacjom. Może to być dyplom, może być wymienione na stronie internetowej nazwisko albo gratyfikacja finansowa. Wszystko zależy od procesu.

- **Jaki jest przybliżony harmonogram procesu?**

- ➔ Jak długo potrwa?
- ➔ Z czego się składa?

Harmonogram procesu, jego „kamienie milowe” i określone narzędzia pozwalają na świadomą decyzję odnośnie do podjęcia się uczestnictwa w procesie. Nie wszystkie narzędzia są dla wszystkich komfortowe, nie wszyscy dysponują także odpowiednimi zasobami czasu, dlatego tak ważne jest dokładne zaplanowanie procesu partycypacji, zgodnie z „zasadą Netflix” – dobry proces to nie epizod tylko kilka sezonów. Świadczy to również o profesjonalizmie i braku przypadkowości w działaniach.

- **W jaki sposób chcemy osiągnąć cel, biorąc pod uwagę uczestników procesu?**

- ➔ Narzędzia cyfrowe - jakie?
- ➔ Narzędzia analogowe - jakie?

Narzędzia partycypacji powinny być dostosowane do grup osób uczestniczących, ale także do celu procesu oraz czasu, który na ten proces poświęcamy. Wszystkie te aspekty są powiązane. Narzędzi partycypacji mamy bardzo dużo, niektóre są słabiej poznane przez mieszkanki i mieszkańców, ale nie jest to bariera nie do pokonania.

- **Kto ten proces przeprowadzi?**

- ➔ Lokalny lider?
- ➔ Lokalny aktywista?
- ➔ Urzędnik?
- ➔ Moderator/podmiot zewnętrzny?

Ważną funkcję pełni moderator procesu, należy zapewnić jego bezstronność. Moderator to zarówno kompetencja, jak i rola (prowadzenie), co wymaga odpowiedniej wiedzy, ale też charyzmy. Jeśli urzędnicy nie mają kompetencji do prowadzenia dialogu społecznego, nie powinni być do tego kierowani, należy zapewnić (finansując, organizując zasoby urzędowe) osoby, które posiadają do tego kompetencje lub zlecić to podmiotowi, który potrafi to robić. Może to być także odrębna jednostka w urzędzie, która specjalizuje się w prowadzeniu procesów partycypacji w całym mieście, albo lokalny lider, który cieszy się zaufaniem wśród osób mieszkających w Gdańsku.

● **W jaki sposób będziemy informować o przebiegu procesu?**

- ➔ Media internetowe?
- ➔ Gazeta/ulotki/plakaty?
- ➔ Newsletter/karta mieszkańca?
- ➔ E-mail/list?
- ➔ Inne?

Zawsze należy zapewnić dostęp do informacji i dbać o obustronną ich wymianę między osobami go organizującymi i w nim uczestniczącymi. Niezależnie czy proces partycypacji jest otwarty na każdą osobę mieszkającą w Gdańsku, czy opiera się na doborze próby reprezentatywnej, proces na każdym etapie powinien być transparentny. Prowadzący proces na każdym etapie powinien być otwarty na wysłuchanie głosów osób z zewnątrz. Uczestnik powinien mieć łatwą możliwość zapoznania się z całością procesu i mieć dostęp do informacji, na którym etapie partycypacja obecnie się znajduje (jak z przesyłką kurierską³).

³ Śledzenie paczki to bezpłatna funkcja, która pozwala na monitoring statusu przesyłki. Żeby śledzić paczkę wystarczy wpisać w aplikacji kurierskiej indywidualny numer przesyłki.

REALIZACJA PROCESU

Czego możemy spodziewać się podczas procesu partycypacji?

Emocje

Mówiąc o rzeczach ważnych, nie sposób pominąć aspektu komunikacji, jakim są emocje. W ramach procesu należy zapewnić przestrzeń dla ich wyrażania (obawy, strachu, gniewu, nadziei, radości, wzruszenia), ale także pamiętać o różnych typach osobowości. Nie każdy czuje się na tyle pewnie, aby wypowiadać się publicznie. Emocje są akceptowalne, **natomiast agresja nie jest.**

Podział kompetencji

Mieszkańcy i mieszkanki podczas konsultacji korzystają z okazji, aby wyrazić swoje niezadowolenie z różnych kwestii, niekoniecznie związanych z tematem danego spotkania.

Konieczne jest zrozumienie, że mieszkańcy i mieszkanki zwykle nie posiadają wiedzy na temat tego, jak „działa miasto” – jak podzielone są kompetencje i odpowiedzialność za poszczególne tematy i zadania, jak działa budżet, czym zajmuje się urząd miasta, powiatu, marszałkowski i wojewódzki. Ważna jest także wiedza, do czego służą i co regulują różne gminne dokumenty i jaki będą mieć wpływ na życie uczestników. Należy pamiętać, że mieszkaniec nie musi znać struktury urzędu. Pozytywnie ocenia się **Gdańskie Centrum Kontakt**, które skutecznie służy pomocą w dotarciu do odpowiedniego wydziału.

Jakość dialogu

Wrogiem procesu partycypacyjnego są: brak szacunku, umniejszanie, przemocowość, czy gaslighting⁴. Takie zachowania stosowane przez stronę urzędową czy poszczególnych uczestników procesu powodują eskalację negatywnych emocji u wszystkich i narastanie konfliktu, co ostatecznie niweczy możliwość jego konstruktywnego rozwiązania.

Harmonia, cisza, brak oporu w trakcie procesu przy braku komunikacji nie oznacza zawsze, że wszystko jest w porządku. Może oznaczać brak dotarcia do mieszkańców lub być wywołany niechęcią czy obawą przed wypowiedzianiem się publicznie.

⁴ Gaslighting to forma manipulowania drugą osobą w taki sposób, aby ta zwątpiła w swoją wiedzę, pamięć i zaczęła kwestionować własne decyzje.

Urzędnik, to też człowiek

Do szczególnie trudnych dla urzędników i urzędniczek sposobów komunikacji należą bezpośrednie spotkania. Nikt nie lubi być postrzegany jako „ten zły”.

Przełożeni urzędników prowadzących konsultacje mają niekiedy własną wizję lub zdanie na dany temat, co utrudnia prowadzenie procesu. Przekaz staje się wówczas niespójny, a urzędnik jest niepewny swojego zdania, co wzmaga wątpliwości („kogo boi się urzędnik - szefa czy mieszkańca?”).

Partycypacja to też proces... uczenia się

W procesie należy zapewnić miejsce i przestrzeń do uczenia się i budowania wspólnej wiedzy. Proces partycypacyjny jest też działaniem, gdzie można uzyskać wiedzę dotyczącą np. procedur urzędowych.

Dla nowych uczestników inicjatyw społecznych urząd może zapewniać wsparcie merytoryczne – doprecyzowanie tematu czy aspektów technicznych procesu.

FEEDBACK I EWALUACJA PROCESU

Informacja zwrotna

Każdy proces, który kończy się wypracowaniem rozwiązania, powinien także zawierać etap informacji zwrotnej, czyli informacje jak takie rozwiązanie zostanie zrealizowane, w jakiej części i w jakim czasie. Dobra informacja zwrotna zawiera spostrzeżenia na temat osiągnięć oraz wskazówki dotyczące koniecznych zmian i uzupełnień, by dana praca spełniała wymagania. Feedback powinien wzmacniać ludzi i wspierać ich w działaniu, a także budować poczucie sprawczości.

Ewaluacja procesu

Każdy proces powinien być systematycznie badany w celu jego usprawnienia i lepszego zrozumienia. Na każdym etapie należy wyciągać wnioski i korygować obrany kierunek, jeśli okaże się to konieczne.



3

**Wymiar
lokalny
dialogu**

W wymiarze lokalnym dialogu nie chodzi wyłącznie o zakres przestrzenny tematu czy problemu, o którym mowa podczas procesu. To umiejętność dotarcia do i spotkania się ogółu interesariuszy poprzez narzędzia zastosowane lokalnie.

Procesy partycypacji mogą być prowadzone zarówno analogowo, w różnych miejscach, jak i cyfrowo. Jaki jest zatem lokalny wymiar partycypacji?

Jednostki

Wykorzystanie sieci lokalnych liderów lub osób, które są „znane w dzielnicy” i są ważnym punktem kontaktowym. Zaangażowanie lokalne wymaga inicjatywy. Jeśli w procesie dialogu brakuje członków określonych grup społecznych (np. młodzieży) to należy je odnaleźć i zaprosić do procesu.



Lider/liderka lokalny/a

osoba, która rozumie potrzeby lokalnej społeczności (często się z niej wywodzi). Potrafi słuchać innych i te głosy uwzględniać w różnych działaniach. Aby być skutecznym, ma wysoko rozwinięte zdolności komunikacyjne i zarządcze. Potrafi także rozpoznać potrzeby społeczności, formułować w sposób partycypacyjny wizje zmian i koordynować wprowadzenie jej w życie.



Aktywista/aktywistka miejski/a

to osoba, która uczestniczy w życiu społeczności lokalnej poprzez działania mające na celu wzrost jakości życia mieszkańców i mieszkanek. Potrafi dużo zdziałać na rzecz lokalnej społeczności, uczestniczy w decyzjach dotyczących lokalnych przedsięwzięć. W Gdańsku taką rolę przyjmują najczęściej radni dzielnicowi lub radni miejscy.



Organizator/organizatorka społeczności lokalnej

osoba, która pobudza mieszkańców i mieszkanki do działalności w jakimś konkretnym celu. Buduje kapitał społeczny. Nie podejmuje decyzji, ale organizuje proces.

Miejsca

Dla zaangażowania mieszkańców i mieszkanek ważny jest wymiar lokalny. Pomocną rolę w dialogu mogą pełnić tzw. „lokalne huby” – czyli miejsca znaczące, które skupiają życie społeczne dzielnicy. To może być biblioteka, dom sąsiedzki, kościół, dom kultury, szkoła lub siedziba rady dzielnicy. Wielu osobom mieszkającym w Gdańsku trudno jest dotrzeć na konsultacje, które nie odbywają się w miejscach położonych blisko obszaru opracowania. Rekomendowane są działania w terenie.

Przestrzenie

Ważną rolę pełnią lokalne miejsca prowadzenia dialogu, zwłaszcza jeśli przedmiotem partycypacji jest przestrzeń konkretnej dzielnicy. To może być namiot konsultacyjny (miejsce stworzone ad-hoc dla prowadzenia dialogu), można tu też wykorzystać niezależne od urzędu wsparcie. Liczy się tu zarówno zasób ludzki (osoby), jak i miejsca.

Do przestrzeni lokalnej może należeć także forum dzielnicy, grupa w mediach społecznościowych lub komunikatorach czy strona rady dzielnicy. Najważniejsze, aby dotrzeć do jak największego grona odbiorców mieszkających w danym miejscu.

Inicjowanie działań społecznych jest konieczne do budowania kapitału społecznego. Aby włączyć się w działania lokalne, nie potrzebujemy wyłącznie miejsca, ale także wypracowanych mechanizmów społecznych, a te tworzą się właśnie przy pracy przy wspólnej sprawie.





4 Do kogo należy partycypacja?

Proces partycypacji może zainicjować każdy, nikt nie ma monopolu na prowadzenie dialogu.

Powszechnie uważa się, że podmiotem prowadzącym i inicjującym procesy partycypacji jest urząd miasta albo, chociaż, że to do niego należy ten obowiązek. Nic bardziej mylnego. Władze miasta mają ogromny wpływ na to, jak zarządza się najważniejszymi politykami miejskimi, ale nie oznacza to, że nie ma miejsca na dialog.



Procesu partycypacji dotyczy **zasada pomocniczości**, która oznacza, że szczebel władzy powinien realizować tylko te zadania, które nie mogą być skutecznie zrealizowane przez szczebel niższy. Sprawy lokalne powinny być delegowane do lokalnych jednostek, które sprawnie i rzetelnie zrealizują zadanie czy rozwiążą konkretny problem. Mogą to być lokalne NGOsy, rady dzielnic, pracownicy domów sąsiedzkich czy inne podmioty, zgodnie z **zasadą: mieszkańcy i mieszkanki wiedzą lepiej czego im brak**.

Ważną rolę pełnią lokalni liderzy i lokalne miejsca prowadzenia dialogu. Kolejnym partnerem są radni i radne - ich obecność może być motywowana przez takie kwestie jak obowiązki i chęć zrozumienia potrzeb ich wyborców.

Proces mogą zainicjować także inne osoby mieszkające w mieście, tylko trzeba się do niego odpowiednio przygotować.

Dobry proces partycypacji to proces inkluzyjny, niewykluczający nikogo:

- ➔ Należy pamiętać, że zaproszenie wszystkich do procesu to w rzeczywistości niezaproszenie nikogo.
- ➔ Imigranci są zwykle dość dobrze zorganizowani i sieciowani wokół liderów, szkół, kursów językowych, animatorów kultury czy organizatorów festynów, wystarczy ich powiadomić.
- ➔ Ważne jest danie dzieciom i młodzieży głosu, wysłuchanie go i zaufanie opiniom młodych osób.
- ➔ Ważne jest zachowanie dostępności i równości dla wszystkich osób chcących uczestniczyć w procesie.

Jak inicjować działania?

Uczestnicy i uczestniczki warsztatów zidentyfikowali problem dotyczący inicjowania oddolnego procesu partycypacji. Potrzebne jest narzędzie, które pozwoli na zgłoszenie pomysłu i jego wsparcie. Zanim jednak zajmiemy się konkretnymi narzędziami, konieczne jest usprawnienie komunikacji.

Obecnie trudno się zorientować, jakimi sprawami dokładnie zajmuje się urząd miasta, które już zostały zrealizowane, a które zarzucone. W latach 2016-2018 świetnie działała **komunikacja z urzędnikami** - odpowiedzi na pytania przychodziły sprawnie, lecz teraz jest o to bardzo trudno. Dobrze sprawdzały się **czaty z prezydentami**, gdzie na bieżąco można było informować o ważnych dla mieszkańców i mieszkanek sprawach.

Podczas warsztatów zaproponowano kilka pomysłów, które mogłyby usprawnić komunikację między urzędem a społecznością lokalną:

- 1.** **„Co mnie gryzie”** możliwość przekazania opinii lub podzielenia się pomysłami w wersji analogowej, np. przez wrzucanie pism do skrzynki umieszczonej w publicznym miejscu (z myślą o osobach wykluczonych cyfrowo);

2. **Słupy ogłoszeniowe** (niekomercyjne) pozwalające na nagłośnienie sprawy i zawiązanie się nieformalnej grupy;
3. **Możliwość monitorowania tematów** jakimi zajmuje się urząd, np. w postaci „Rejestru spraw publicznych”, gdzie można by samodzielnie poszukać danej sprawy zanim zacznie się pisać pismo do urzędników;
4. **Rejestr projektów zgłaszanych do Budżetu Obywatelskiego**, aby poprawić transparentność i umożliwić poprawienie lub udoskonalenie już raz zgłoszonych projektów;
5. Niezbędna jest odpowiednia **hierarchia i sprawczość** w urzędzie dla urzędników niebędących kierownikami; Urzędnicy niższych szczebli boją się podejmować decyzje, co znacznie utrudnia komunikację i wydłuża proces załatwiania spraw w urzędzie;
6. **Ustalanie wspólnych celów i wyzwań** w przypadku zadań, które wymagają współpracy, np. w sekwencji najpierw określenie celów indywidualnych, potem szukanie punktów wspólnych, ułożenie tzw. drzewka kompetencji, które powoli na efektywną współpracę i rozpowszechnianie sprawdzonych rozwiązań;
7. Wspólne ustalanie projektów do **Wieloletniego Planu Inwestycyjnego**, który obejmuje priorytety inwestycyjne władz w najbliższych kilku latach. Takie projekty mają już ustalone źródła finansowania, co zwiększa szanse na ich realizację w kolejności, na której zależy mieszkańcom i mieszkankom;
8. Konieczność przekazania **informacji zwrotnej** w każdej zgłoszonej przez mieszkańców i mieszkanki sprawie;
9. Cykliczne, np. raz w roku, spotkanie i briefing poszczególnych wydziałów urzędu oraz **odniesienie się do uwag mieszkańców i mieszanek**;

- 10.** **Rozpowszechnienie lokalnych serwisów**, takich jak np. portal dzielnicowy *mojaorunia.pl*;
- 11.** **Serwis CityHub** – system zgłaszania problemów i pomysłów – wznowienie działalności;
- 12.** **Wzmocnienie rad dzielnic:** konieczne jest zapoznanie się ze sprawozdaniami i traktowanie rad jako poważnego partnera; obecnie sprawczość jest minimalna oraz „mieszkańcy nie wiedzą, kim jest radny dzielnicowy, a urzędnicy traktują radnych jak urzędników”;
- 13.** **Budowanie poczucia sprawczości** i promowanie podejścia „nie chodzi o to, co miasto ma zrobić dla mnie, ale co ja mogę zrobić dla miasta”;
- 14.** **Nowe narzędzia trzeba budować razem z urzędnikami i urzędniczkami**, bo najlepiej znają swoje możliwości i pomogą dopasować taki sposób współpracy, aby mogli działać, a nie dać się zasypać wnioskami i uwagami;
- 15.** **Ważna jest współpraca ze szkołami**, np. poprzez promowanie społeczeństwa obywatelskiego i działań w swoim otoczeniu;
- 16.** **Rekomendowanie działań takich jak prototypowanie w miejskiej przestrzeni**;
- 17.** **Konfrontacja pomysłów**; w przypadku przeciwstawnych opinii propozycja okrągłego stołu albo dzielnicowej agory; sprzeczne oczekiwania to normalne zjawisko, ale właśnie na tej bazie można dojść do ciekawych, rozwojowych rozwiązań;
- 18.** Konieczne jest pokazanie **pozytywnych skutków działań** (np. przejście naziemne przy Bramie Wyżynnej – zrealizowano je mimo negatywnych opinii, świetnie działa, ale miasto tego nie pokazuje, nie mierzy liczby użytkowników itp.);

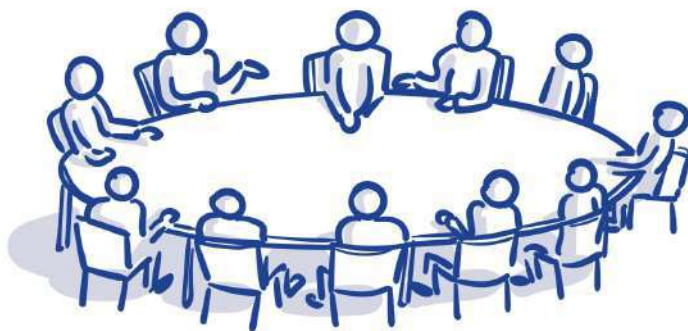
- 19.** **Ważne jest raportowanie działań,** co udało się zrealizować, a czego nie i dlaczego;
- 20.** **Rady Seniorów, młodzieży itp.** – nie mają swoich budżetów ani sprawczości; ich formuła musiałaby być zmieniona; warto rozważyć także wybieranie, a nie mianowanie członków;
- 21.** Rekomendowane jest **prowadzenie konsultacji** przez osoby spoza urzędu z uwagi na niezależność i neutralność;
- 22.** **Miasto powinno działać jako organizacja ucząca się,** a tym czasem budynki urzędu są zamknięte i niedostępne (pozostałość po pandemii, gdy ograniczono wstęp);
- 23.** Dostrzeżono potrzebę przeciwdziałania **wypaleniu zawodowemu urzędników i urzędniczek.**

Na każdym etapie rozwoju potrzebna jest edukacja. Można stosować wiele technik, aby wykształtować postawy obywatelskie (np. techniki Montessori, które kładą nacisk na praktyczną wiedzę, na poprawę interakcji społecznych i indywidualne podejście do każdego ucznia). To, czego zdecydowanie brakuje w Gdańsku, to **szkolenia z tego, jak być radnym dzielnicowym**, jak dotrzeć do decydentów i z kim najłatwiej się skontaktować w danej sprawie.

Podobnie w przypadku kadry urzędniczej. Dla urzędników i urzędniczek także wymagane są szkolenia z moderowania spotkań partycypacyjnych i stosowania prostego języka w relacjach z mieszkańcami i mieszkankami. Znacznie poprawiłoby to komunikację władz ze społecznością lokalną.

Należy umożliwić **sieciowanie się osobom, które myślą podobnie.** Ważne jest także stosowanie gotowych, wypracowanych metod, korzystanie z doświadczeń własnych i innych.

Konieczna jest nowelizacja **uchwały z dnia 28 stycznia 2016 r. w sprawie: zmiany uchwały Rady Miasta Gdańska w sprawie określenia zasad i trybu przeprowadzania konsultacji społecznych z mieszkańcami miasta Gdańska**, która jest niezrozumiała i trudna do wdrożenia. Nowa uchwała powinna być drogowskazem dla przeprowadzenia konsultacji społecznych dla wszystkich osób mieszkających w Gdańsku.



W raporcie zleconym przez Regionalne Centrum Informacji i Wspomagania Organizacji Pozarządowych w Gdańsku pt. *Konsultacje społeczne w ośrodkach miejskich. Analiza obejmująca stan prawny*, autorzy: Krzysztof Mularski (red.), Kamil Olzacki wymieniają m.in.;

- ➔ Liczba mieszkańców uprawnionych do złożenia wniosku o przeprowadzenie konsultacji w Gdańsku wynosi 1000, co jest równe progowi ponad dwukrotnie większej Warszawy i ok. półtorakrotnie większemu Wrocławiu.
- ➔ Wniosek o przeprowadzenie konsultacji poparty przez co najmniej 5000 uprawnionych obliguje Prezydenta do pozytywnego jego rozpatrzenia. Jest to jeden z wyższych progów w Polsce.
- ➔ W przypadku Wrocławia, Gdańska i Poznania uprawnieniem do składania wniosków o przeprowadzenie konsultacji nie dysponują organy i ciała konsultacyjno-doradcze, tj. rady jednostek pomocniczych lub inne ciała doradczo-konsultacyjne, np. rada działalności pożytku publicznego.
- ➔ Warto rozważyć obniżenie liczby organizacji pozarządowych uprawnionych do wystąpienia z niewiążącym wnioskiem o przeprowadzenie konsultacji społecznych.

Ważne jest wzmocnienie mocy inicjatywy obywatelskiej. Potrzebny jest ktoś, kto będzie proces koordynował, zadba o jego sprawczość i brak uznaniowości.

Aby proces partycypacji był udany konieczna jest wysoka świadomość mieszkańców i mieszkanki odnośnie do sprawy, której partycypacja dotyczy, ale także niezależność od struktury urzędu, tzn. **wynik procesu powinien być powszechnie przyjęty**, co wymaga ogromnego **zaufania** wszystkich stron. Każda ze stron powinna mieć równy dostęp do niezależnych **opinii eksperckich**.

Należy kontynuować wysoki stopień dofinansowania działań NGO-sów, a także tworzyć nowe narzędzia finansowania procesów partycypacyjnych w Gdańsku. Istotna jest także pomoc w rozpowszechnieniu wiedzy o innych niż miejskie źródłach finansowania procesów.



5

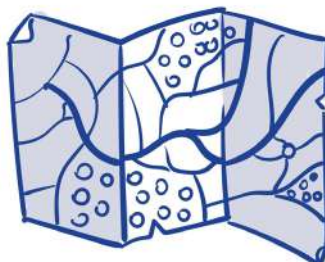
**Ku
usprawnieniu
procesów
partycypacyjnych
w Gdańsku**

Działania organizacyjne:

- ➔ Przyjęcie **regulaminu konsultacji społecznych**, określenie w nim mechanizmów pozwalających na inicjowanie konsultacji przez podmioty niebędące jednostkami i wydziałami urzędu oraz zasad ich honorowania przez UMG. Regulamin nie powinien być **zbyt sztywny**, aby nie ograniczać różnorodnych pomysłów i nie unifikować procesów. Powinien uwzględniać siedem zasad partycypacji i ułatwiać ich stosowanie.
- ➔ Rozpowszechnienie, np. poprzez granty, **prowadzenia procesów konsultacyjnych** przez podmioty trzeciego sektora. Procesy konsultacyjne nie powinny zamykać się wyłącznie w tych, które prowadzi urząd, ale ostatecznie to urząd miasta powinien **brać odpowiedzialność (prawną, finansową, polityczną) za ich wyniki i wdrożenie**, więc konieczne jest dopracowanie zasad dotyczących tego, na czym taki proces akceptacji wyników może polegać.
- ➔ Zwiększenie **koordynacji między prowadzonymi procesami**, np. poprzez wprowadzenie pozycji **koordynatora** (np. analogicznej do pozycji menedżera śródmieścia) bądź w przyszłości **jednostki**, która będzie koordynować prowadzone procesy, tzn. pilnować uspołnienia sposobu komunikacji procesu (identyfikacji wizualnej), koordynacji kalendarza wszystkich procesów, ewaluacji i wsparcia merytorycznego. Przykładem jest np. działanie Centrum Komunikacji Społecznej w Warszawie (<https://konsultacje.um.warszawa.pl/>) lub Oddział ds. Konsultacji Społecznych Biura Aktywności Miejskich w Łodzi (<https://uml.lodz.pl/konsultacje/>).
- ➔ Identyfikacja, **wspieranie i doszkalanie urzędników i urzędników**, którzy chcą i umieją prowadzić procesy konsultacyjne oraz zdobywają w nich doświadczenie. Pozwoli to na lepsze wykorzystanie zasobów samorządowych.
- ➔ **Dofinansowanie i zwiększenie wsparcia profesjonalnego** działań ciał doradczych UMG (np. Gdańskiej Rady Organizacji Pozarządowych, Rady Seniorów) tak, aby ciała te mogły pełnić swoje funkcje, a nie być podmiotami fasadowymi.

Działania związane z prowadzeniem procesu:

- ➔ Wprowadzenie **fazy wstępnej procesu konsultacji** (tzw. „rekonesansu”), która poprzedza faktyczny proces konsultowania. Każdy z procesów powinien rozpoczynać się analizą zasobów i potrzeb, systematyzowaniem wiedzy oraz próbą poszukania osób zainteresowanych celem procesu, w tym potencjalnych liderów lokalnych.
- ➔ Wprowadzenie **lepszego rozpoznania** przed rozpoczęciem procesu polegającego na ustaleniu zakresu negocjowalnego konsultacji, dialogu z kluczowymi interesariuszami (np. rady dzielnicy, lokalnych liderów) i przygotowania ich do zbliżającego się procesu **przed ich oficjalnym ogłoszeniem**.
- ➔ Celem fazy wstępnej jest **dialog dotyczący potrzeby prowadzenia partycypacji**, jej przedmiotu oraz sposobu przeprowadzenia. Wewnętrzny dialog pozwala często na doprecyzowanie, o co chodzi samorządowi i doprecyzowanie czy np. prowadzony proces ma być konsultacjami czy tylko działaniem informacyjnym. Umożliwia to lepsze prowadzenie procesu i zmniejsza frustracje związane z uczestnictwem w nim.
- ➔ Przekazywanie **informacji zwrotnej** po zakończeniu konsultacji i ewaluacja procesów (frekwencja, wdrażanie wniosków z konsultacji, efektywność metod).
- ➔ Wykorzystanie zarówno zasobów urzędowych, jak i zewnętrznych (niezależnych od urzędu) moderatorów do prowadzenia procesów.



Działania związane z informowaniem:

- ➔ Proponowane jest wprowadzenie **wspólnego serwisu informacyjnego** (strony WWW, usługi cyfrowej, mapy lub kalendarza procesów), który pozwoliłby na uzyskanie informacji w jednym miejscu o wszystkich konsultacjach społecznych, ich statusie oraz możliwości zaangażowania.
- ➔ Lepsze wykorzystanie **tradycyjnych form informowania o konsultacjach** (tablice informacyjne w dzielnicach) i stosowanie tego procesu w sposób spójny.
- ➔ **Ujednolicenie grafik informacyjnych** o prowadzonych procesach konsultacyjnych.
- ➔ Zawsze należy wskazywać **osobę do kontaktu** w konkretnej sprawie lub koordynującej proces, nawet, gdy sprawa lub proces jest prowadzony cyfrowo.

Działania związane z cyfryzacją:

Związane z gdańską platformą komunikacji i konsultacji:

- ➔ Gdańsk powinien mieć własną **platformę cyfrową komunikacji i konsultacji**, pozwalającą na kontakt z osobami mieszkającymi w Gdańsku oraz zintegrowaną z Kartą Mieszkańca, którą dysponuje ok. 300 tysięcy osób.
- ➔ Platforma powinna mieć **możliwość przechowywania plików** (np. odpowiedzi na wnioski w formie PDF), czyli należy zapewnić miejsce do ich przechowywania.
- ➔ Platforma cyfrowa **nie powinna być skomplikowana** w użytkowaniu (system powinien być łatwy w obsłudze nawet dla niezaawansowanych cyfrowo osób). Przytaczano wzory platform komunikacji i konsultacji z innych miast, m.in. przykład Warszawy, Wrocławia lub Gdyni. W Gdyni po zalogowaniu się na platformę (logowanie jest konieczne, aby uniknąć anonimowego hejtu) można kontaktować się z innymi użytkownikami na zasadzie **forum internetowego**. Dla gdańskiej platformy komunikacji konieczny jest także administrator, który będzie moderować wątki i usuwać agresywne wypowiedzi.

- ➔ Platforma powinna być zgodna z **zasadami projektowania uniwersalnego**: system komunikacji powinien działać tak, aby odpowiadać osobom z każdym rodzajem szczególnych potrzeb. System powinien być intuicyjny nie tylko dla odbiorców - mieszkańców/mieszkanek, ale i urzędników/urzędniczek wprowadzających dane. Ważna jest estetyka cyfrowych narzędzi („miły dla oka” interfejs, bardziej Instagram niż Facebook, nieprzeładowanie informacjami) oraz prostota obsługi. Dodatkowo algorytmy mogłyby podpowiadać inne, powiązane tematy (jak na olx czy allegro). W opisach należy unikać żargonu oraz anglicyzmów, które nie dla wszystkich są czytelne. System powinien działać na laptopie i na telefonach komórkowych, z których korzystają przede wszystkim młodsze pokolenia. Musi być możliwość łatwego powiększania tekstu oraz tłumaczenia dla migrantek i migrantów.
- ➔ Warto **zdefiniować interesujące danego odbiorcę tematy i zainteresowania** poprzez możliwość filtrowania (np. grupy: rowery, dzieci, zieleń). Warto byłoby dać możliwość zamówienia newslettera odnośnie wybranych tematów.
- ➔ Jeśli wdrożona zostanie platforma konsultacji społecznych, konieczne jest zadbanie o **aktualność statusu procesów** umieszczanych na stronie.
- ➔ Należy zaplanować na platformie konsultacji społecznych **archiwum procesów**, dzięki któremu możliwe będzie porównanie i ewaluacja podjętych działań, a także uczenie się na wzajemnych doświadczeniach.
- ➔ Za aktywność powinna być możliwość uzyskania „**wynagrodzenia**”, np. w postaci dodatkowych biletów do zoo czy zniżek na Mevo (przy użyciu Karty Mieszkańca). Podobny system działa w przypadku wolontariatu.
- ➔ System musi obowiązkowo mieć **kalendariusz** wskazujące harmonogramy konsultacji.
- ➔ Warto rozważyć krótką ankietę na platformie (na wzór trojmiasto.pl), której wyniki mogłyby posłużyć ocenie procesów, działalności miejskiej, itp.

Związane z innymi działaniami w obszarze cyfryzacji:

- ➔ Narzędzia cyfrowe powinny mieć swój **analogowy odpowiednik**. Należy umożliwić spotkanie bezpośrednie oraz zorganizować punkt kontaktowy, w którym można skorzystać z narzędzi internetowych. Takim analogowym nośnikiem mogłyby być Centra Aktywności Lokalnej, domy sąsiedzkie (wciąż jest ich mało w dzielnicach - domów i klubów jest łącznie 27) i oddziały bibliotek. Obecnie pomocny w tym jest także IKM, który skutecznie dociera m.in. do młodzieży.
- ➔ **Do młodszego pokolenia warto dotrzeć za pośrednictwem szkół** oraz interesujących młodzież tematów, np. dotyczących edukacji - nawet najbardziej atrakcyjna i dostępna platforma nie będzie wystarczającym magnesem, jeśli odbiorcy nie poczują związku z tematem. Lekcje WOS, praca z Rzecznikiem Praw Ucznia lub warsztaty skierowane do młodzieży (np. w sprawie strategii rozwoju) mogą pomóc w zaangażowaniu. Duży potencjał mają także „niezagospodarowani” pod kątem partycypacji studenci, którzy często nie są zameldowani w Gdańsku i nie wiedzą, czy zostaną tu po studiach - wydaje im się, że nie warto w związku z tym angażować się w sprawy miasta lub nie wiedzą, jak zacząć.
- ➔ Konieczne jest **odbudowanie zaufania** do cyfrowych narzędzi po wyciekach danych oraz awarii oprogramowania do głosowania w BO kilka lat temu.
- ➔ Konieczne jest zunifikowanie **szaty graficznej stron internetowych wszystkich Wydziałów i jednostek miejskich**, aby ułatwić dostęp do informacji, który obecnie jest utrudniony przez chaotyczne ułożenie wiadomości. Konieczne jest także uporządkowanie „kto jest kim”, ułożenie „drzewa”, które pokaże zależności między osobami i jednostkami, będącymi elementami sieci (urzędu).
- ➔ Dodatkowo, każda z rozpoczętych spraw powinna być możliwa do obserwowania przez wnioskodawcę na zasadzie „śledzenia paczki” - wraz z obiegiem wewnątrz urzędu. Pomogłoby to w oczekiwaniu na odpowiedź oraz zmniejszyłoby konieczność cyklicznego kontaktowania się z urzędnikami.
- ➔ Na stronie urzędu mogłoby zostać zaprogramowane narzędzie w formie chatbotu, który udzielałby odpowiedzi na podstawowe pytania, np. do którego wydziału się zgłosić w konkretnej sprawie.

Należy pamiętać o zrównoważonym podejściu we wdrażaniu narzędzi cyfrowych, ponieważ żadne z nich nie zastąpi kontaktu z człowiekiem. Urzędnik powinien nie tylko umieć odpowiedzieć na pytanie mieszkańca czy mieszkanki, ale w razie potrzeby, umieć pokierować go do innej jednostki, wydziału czy referatu.

Do rekomendacji uczestniczek i uczestników należało także zapewnienie cykliczności spotkań w interdyscyplinarnym gronie, które pozwolą na wymianę informacji i doświadczeń.

Do najważniejszych kwestii, które powinny być rozstrzygnięte przez Miasto Gdańsk należą:

- W jaki sposób inicjować procesy partycypacji w Gdańsku? Do kogo się zgłosić? Jak szukać pomocy?
- Jak wyglądają podstawowe zasady prowadzenia procesów partycypacyjnych w Mieście Gdańsku?
- W jaki sposób i gdzie poszukiwać źródeł finansowania procesu partycypacji?



Autorzy



Dr Justyna Wieczerzak - Członkini Komisji Rewizyjnej Gdańskiego Oddziału Towarzystwa Urbanistów Polskich, planistka przestrzenna i analityczka GIS. W pracy uczestniczy w opracowaniu dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego, zajmowała się także rewitalizacją i procesami partycypacyjnymi.



Aleksandra Abakanowicz - Mieszkancka Gdańska. Lokalna Przewodniczka po Oruni. Miłośniczka dobrze zaprojektowanych usług, innowacji społecznych oraz projektowania uniwersalnego.



Paulina Adamczyk - Wieloletnia Członkini Rady Rodziców, Przewodnicząca Zespołu ds. Bezpieczeństwa Dzieci i Młodzieży, koordynatorka dwóch edycji europejskiej akcji Streets For Kids na gdańskiej Morenie, ale przede wszystkim aktywna mieszkanka dbająca o atrakcyjność własnej dzielnicy składająca wnioski projektów w Budżecie Obywatelskim. Zawodowo realizuje projekty dedykowane Młodzieży.



Dr Monika Arczyńska - Architektka, współzałożycielka A2P2 architecture & planning, firmy konsultingowo-projektowej zajmującej się m.in. masterplanami, przestrzeniami publicznymi doradztwem na etapie przedprojektowym i działaniami partycypacyjnymi w całym kraju. Adiunktka na Politechnice Gdańskiej. Członkini gdańskiej Miejskiej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej i Gdańskiej Rady Architektury.



Agnieszka Bartków - Radna Dzielnic i Przewodnicząca Zarządu Dzielnic Orunia - Św.Wojciech - Lipce w Mieście Gdańsk. Pracuje społecznie w Komitecie Rewitalizacji, Zespole Konsultacyjnym Budżetu Obywatelskiego oraz Radzie ds. Mobilności i Transportu. Od 12 lat pracuje aktywnie na rzecz Gdańska i swojej Dzielnicy.



Joanna Dunajska - Wychowawczyni i nauczycielka kolejnych roczników, chyba już nawet pokoleń, na Oruni, panelistka miejska, radna dzielnic, od kilkunastu lat glottodydaktyk współpracująca z GFIS i CWII, ECS; liderka Kreatywnej Pedagogiki, autorka innowacji pedagogicznej „Moje miasto.Moja dzielnic”, w 2023 roku uhonorowana tytułem Ambasadorki programu „Edukacja do kultury.Gdańsk”.



Marta Dzierżawska - Główny specjalista w Biurze ds. Rad Dzielnic i Współpracy z Mieszkańcami, od 15 lat pracownik samorządowy w Urzędzie Miejskim w Gdańsku. Współpracuje z samorządem terytorialnym, jednostkami organizacyjnymi miasta Gdańska, organizacjami pożytku publicznego, radnymi miasta, radami dzielnic. Zajmuje się głównie procesami partycypacyjnymi. Wdraża i przeprowadza kampanie promocyjne Budżetu Obywatelskiego w Gdańsku. Od trzech lat organizuje spotkania „przy stole” z mieszkańcami w dzielnicach z udziałem Prezydent Gdańska.



Dr Maja Grabkowska - Geografka społeczna, adiunktka w Instytucie Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej na Uniwersytecie Gdańskim. Zajmuje się problematyką rewitalizacji, gentryfikacji i partycypacji na poziomie lokalnym. Autorka publikacji naukowych poruszających te zagadnienia, w tym książek o procesach rewitalizacji oddolnej w wybranych dzielnicach Gdańska i o dobru wspólnym w mieście postsocjalistycznym.



Rafał Grunwald - Absolwent Wydziału Architektury Politechniki Gdańskiej, trójmiejski architekt z międzynarodowym doświadczeniem projektowym. Na co dzień zajmuje się kreowaniem przestrzeni, w wolnej chwili szuka inspiracji w różnorodnych wykładach, wystawach i działaniach społecznych.



Olga Gulińska - Mieszkanca Gdańska, animatorka kultury i specjalistka ds. animacji społecznej w Wydziale Kultury Obywatelskiej w Europejskim Centrum Solidarności. Współpracowała również z Centrum Sztuki Współczesnej ŁAŻNIA, filiami Muzeum Narodowego w Gdańsku oraz Gdańskim Teatrem Szekspirowskim. Projekty, przy których obecnie pracuje, są skierowane do aktywistek/aktywistów i osób z doświadczeniem migracji/uchodźstwa.



Piotr Kuropatwiński - Mieszkaniec Gdańska, emerytowany starszy wykładowca akademicki. Starszy ekspert polityki rowerowej Polskiej Unii Mobilności Aktywnej. Uczestnik 17 międzynarodowych konferencji planowania rowerowego Velo-City oraz 8 Kongresów Mobilności Aktywnej w Gdańsku. Główny redaktor Koncepcji Rozwoju Systemu Rowerowego Województwa Pomorskiego (Zielonej Księgi), współautor Planów Zrównoważonej Mobilności Gdyni i Gdańska, a także Studium Zrównoważonej Mobilności Sopotu..



Romualda Kwapisiewicz - Gdańszczanka od urodzenia. Prezes Zarządu Gdańskiego Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego. Ponad 20 lat aktywna w środowisku organizacji pozarządowych. Działa w specjalistycznych stowarzyszeniach kultury fizycznej i organizacjach edukacyjnych, takich jak Fundacja Odyssey of the Mind Polska. Prowadzi działania profilaktyczne, prewencyjne i organizacyjne na rzecz intensyfikacji powszechnej nauki pływania oraz zwiększania świadomości na temat bezpieczeństwa na obszarach wodnych.



Przemysław Kluz - Socjolog, organizator społeczności lokalnej, mediator grupowy, facylitator. Od 2009 roku związany z Gdańską Fundacją Innowacji Społecznej, menedżer Domu Sąsiedzkiego „Gościnna Przystań” na Oruni i redaktor naczelny lokalnego portalu - Moja-Orunia.pl. Zaangażowany w projekty rewitalizacyjne włączające mieszkańców, a w szczególności młodzież. Od 2013 przeprowadza również konsultacje społeczne i mediacje dla samorządów i biznesu.



Martyna Nagórska - Architektka i planistka z długoletnim stażem w administracji samorządowej, praktyczka partycypacji i społeczniczka. Doświadczenie zawodowe zdobywała w Polsce i za granicą. Zajmuje się projektowaniem partycypacyjnym i konsultacjami społecznymi w ramach własnej praktyki projektowej - NANU partycypacja. Współpracuje z samorządami, organizacjami pozarządowymi, radami dzielnic i wspólnotami mieszkaniowymi. Prowadzi innowację społeczną Baba z Wrzeszcza. Wolontariuszka Fundacji Zupa na Monciaku - organizacji niosącej pomoc osobom w kryzysie bezdomności oraz pomoc Ukrainie.



Martyna Olzacka - Trenerka, facylitorka, coach ICF, społeczniczka. Zawodowo zajmuje się wzmacnianiem tzw. kompetencji kluczowych. Doświadczenie w obszarze partycypacji społecznej zdobywała zarówno w pracy samorządowej, jak i w organizacjach 3 sektora. Współpracuje z Radami Dzielnic, organizacjami pozarządowymi, a także z sektorem biznesu. Obecnie przygotowuje pracę badawczą na temat wpływu konsultacji społecznych i prób dialogu miasto-mieszkańcy, na budowanie wizerunku miasta.



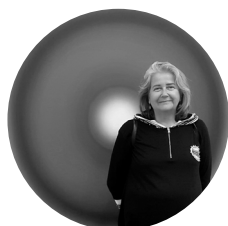
Dr Łukasz Pancewicz - Architekt, urbanista, nauczyciel akademicki na Wydziale Politechniki Gdańskiej, razem z Moniką Arczyńską i zespołem współtworzy biuro A2P2, które zajmuje się rozwiązywaniem złożonych miejskich problemów. W ramach A2P2 stosuje narzędzia współprojektowania i partycypacji dla tworzenia nowych fragmentów miasta, projektowania usług i analizy danych. W swojej praktyce zajmuje się projektami urbanistycznymi (przestrzeni publicznych), usług. Członek Pomorskiej Wojewódzkiej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej.



Karina Rembiewska - Od lat zaangażowana w pracę w samorządzie i różne formy partycypacji. Prawnik. W przeszłości urzędnik pełniący rolę menadżera Śródmieścia Gdańska. Z zamiłowania przyrodniczka empiryczna. Fanka empowermentu* mieszkańców. (*wzmocnienia zaangażowania i sprawczości).



Dr Anna Rubczak - Architektka, członkini Zarządu, Sekretarz Gdańskiego Oddziału Towarzystwa Urbanistów Polskich, Adiunkt w Katedrze Urbanistyki i Planowania Regionalnego na Politechnice Gdańskiej. W 2011 roku założyła rodzinną pracownię „ANNAGRAM”, która wykonuje kompleksowe dokumentacje projektowe: urbanistyczne, architektoniczne i wielobranżowe projekty budowlane.



Alicja Zajączkowska - Badaczka społeczna, mentorka, przedsiębiorczyni. Zarządza rodzinną firmą badawczą PrePost Consulting sp. z o.o. Specjalizuje się w badaniach społecznych i ewaluacji, innowacjach, strategiach rozwoju oraz w zarządzaniu organizacjami i projektami. Od lat aktywnie działa społecznie w sektorze pozarządowym m.in. w zarządzie Fundacji METAPOMOC, w Polskim Towarzystwie Ewaluacyjnym, w Fundacji Forum Mentorów, w Gdańskiej Radzie Organizacji Pozarządowych.



Magdalena Zakrzewska-Duda – animatorka kultury. W kręgu jej zainteresowań znajdują się działania, których wspólnym mianownikiem jest społeczne zaangażowanie i zrównoważony rozwój miasta. Zawodowo zajmuję się przede wszystkim międzynarodową współpracą kulturalną, której celem jest wypracowanie metod wspierających dialog pomiędzy różnymi aktorami życia publicznego. Od 2001 roku pracuje w Nadbałtyckim Centrum Kultury w Gdańsku, od wielu lat zaangażowana w działania Fundacji River//Cities Platform.



Paweł Zarzycki – Założyciel Gdańskiego Forum Samorządowego oraz Trójmiejskiej Inicjatywy Kierowców. Niezależny samorządowiec, Radny Dzielnicy Osowa (2019-2024), działacz społeczny. Promotor idei współpracy ponadpartyjnej i partycypacji społecznej każdego szczebla. Inicjator i współtwórca koalicji gdańskich ruchów miejskich, niezależnych działaczy społecznych i partii politycznych znanej pod nazwą Wspólna Droga.



Michał Zorena – Działacz społeczny, pracownik samorządowy, politolog, specjalista w zakresie animacji społecznej, innowacji i ekonomii społecznej, współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi. Członek Gdańskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego IX kadencji oraz Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej. Od 2016 roku pracuje w Urzędzie Miejskim w Gdańsku w Wydziale Rozwoju Społecznego w Referacie Współpracy Lokalnej i Innowacji Społecznych, którym kieruje od 2022.

Eksperti Zewnętrzni:



Dr hab. inż. arch. Dorota Kamrowska-Zaluska – Profesorka Politechniki Gdańskiej, jest od 2002 roku związana z Katedrą Urbanistyki i Planowania Regionalnego na Wydziale Architektury PG. Urbanistka z ponad dwudziestoletnim doświadczeniem w pracy zarówno w sektorze publicznym jak i prywatnym, jak również w rozmaitych projektach partycypacyjnych i badawczych zorientowanych użytkowników.



Krzysztof Ślebioda - fundator i Prezes Zarządu toruńskiej Pracowni Zrównoważonego Rozwoju. Specjalizuje się w programowaniu i realizacji złożonych procesów partycypacyjnych i konsultacyjnych. Jest trenerem i członkiem Stowarzyszenia Trenerów Organizacji Pozarządowych sTOP. Edukator partycypacji społecznej i obywatelskiej z kompetencjami mediacyjnymi. Od kilkunastu lat wspiera rozwój partycypacji obywatelskiej w Polsce jako autor i realizator projektów, mentor i doradca. Z wykształcenia ekolog.

Bibliografia:

1. Arnstein S. R. (1969). A ladder of citizen participation, „Journal of the American Institute of Planners”, 35(4), 216-224.
2. Gdańska Mapa Porządku, <https://zglos.gdansk.pl/mcity/incidents/index>.
3. Gdańska Polityka Wodna, <https://www.brg.gda.pl/aktualnosci/gdanska-polityka-wodna/1488-gdansk-to-wenecja-polnocy-zakonczyly-sie-prace-nad-gdanska-polityka-wodna>.
4. Gdańska Polityka Zieleni, <https://www.brg.gda.pl/aktualnosci/gdanska-polityka-zieleni/1798-gdanska-polityka-zieleni-idea-rozwoju-blekitno-zielonej-infrastruktury>.
5. Gdańskie Przestrzenie Lokalne, <https://www.brg.gda.pl/aktualnosci/gdanskie-przestrzenie-lokalne/1997-lokalny-znaczy-bliski-katalog-gdanskich-przestrzeni-lokalnych>.
6. Gdański Standard Ulicy Miejskiej, <https://www.brg.gda.pl/aktualnosci/gdanski-standard-ulicy-miejskiej/1177-gdanski-standard-ulicy-miejskiej-gsum-2>.
7. Gminny Program Rewitalizacji Miasta Gdańska na lata 2017-2030, <https://www.brg.gda.pl/rewitalizacja/gminny-program-rewitalizacji>.
8. Krzysztof Mularski (red.), Kamil Olzacki, Konsultacje społeczne w ośrodkach miejskich. Analiza obejmująca stan prawny, Instytut Metropolitalny, Gdańsk.
9. Konsultacje społeczne - jak sprawić by były lepsze? Propozycja Kodeksu Konsultacji i ścieżka wdrożenia, <https://partycypacjaobywatelska.pl/wp-content/uploads/2014/09/kosnulatcje1.pdf>, dostęp: 29.12.2023 r.
10. Quo vadis, Gdańsku? https://gfis.pl/wp-content/uploads/2013/07/qvgn_www_lekka-4.pdf.

11. Przewodnik po podwórkach - czyli jak w dziesięciu krokach zmienić wspólnie z mieszkańcami przestrzeń ich sąsiedztwa, Gdańska Fundacja Innowacji Społecznej, Gdańsk 2013.
12. Strategia Rozwoju Miasta Gdańsk 2030 Plus, <https://www.gdansk.pl/strategia-rozwoju-miasta-gdansk-2030>.
13. Uchwała z dnia 28 stycznia 2016 r. w sprawie: zmiany uchwały Rady Miasta Gdańska w sprawie określenia zasad i trybu przeprowadzania konsultacji społecznych z mieszkańcami miasta Gdańska, <https://download.cloudgdansk.pl/gdansk-pl/d/20170183801/uchwala-rady-miasta-gdanska.docx>, oraz jej zmiana: https://edziennik.gdansk.uw.gov.pl/WDU_G/2016/766/oryginal/akt.pdf.

„Narzędziownik Gdańskich Partycypacji” jest częścią projektu “DecydujMY! Zwiększanie wpływu Młodych i Dorosłych na życie w Gdańsku”, którego koordynatorem jest Fundacja RC - Regionalne Centrum Informacji i Wspomagania Organizacji Pozarządowych. Projekt objęty został Honorowym Patronatem Prezydent Miasta Gdańska.

Celem projektu jest zwiększenie świadomości i wiedzy wśród mieszkańców i mieszkanki Gdańska na temat szerokiej możliwości partycypacji obywatelskiej i korzyści z nich wynikających. Projekt zakłada promowanie procesów partycypacyjnych, które prowadzone są w Gdańsku. Eksperti i miejscy specjaliści przy współudziale aktywnych mieszkańców i mieszkanki szukają także nowych rozwiązań włączających innych we współdecydowanie o szeroko rozumianej przestrzeni i polityce miejskiej.”